

Обставини справи

Справа стосувалася конфіскації майна, що належало пану Răcurar, на підставі законодавства, спрямованого на забезпечення доброчесності під час виконання публічних функцій, оскільки походження майна було "непояснене".

У 2011 році Національне агентство з питань доброчесності (Agenția Națională de Integritate – «ANI») встановило, що пан Răcurar неправильно заповнив декларацію про майно. Подання такої декларації було обов'язковим для високопосадовців, представників судової системи, осіб, які обіймають керівні посади, та державних службовців, включно з паном Răcurar, відповідно до Закону № 115/1996. Тоді було розпочато процедуру перевірки його майна.

У вересні 2012 року пана Răcurar повідомили про значні розбіжності між його витратами та доходами. Пізніше того ж місяця ANI повідомило, що за періоди 2001, 2003, 2004 та 2008–2010 років ці розбіжності загалом становили 718 847,54 румунських леїв (ROL – приблизно 189 143 євро (EUR)).

Справа була передана до Комісії з перевірки майна при Апеляційному суді міста Клуж. У листопаді 2012 року відбулося слухання, на якому пана Răcurar представляв адвокат, якого той сам обрав. Заявник мав можливість надавати свої пояснення.

У лютому 2016 року Апеляційний суд міста Клуж видав наказ про конфіскацію майна у пана Răcurar на суму 254 924 румунських леїв (приблизно 57 000 євро). Суд наголосив, що хоча загалом припускається, що майно було набуто законним шляхом, ця презумпція втрачає силу для державних службовців, коли є беззаперечні докази (dovezi certe), що певне майно було набуто незаконно, і це тісно пов'язано з обов'язком декларувати майно.

Пан Răcurar оскаржив рішення у Вищому суді касації та правосуддя, стверджуючи серед іншого, що він не скористався перевагою презумпції законного набуття майна. Однак його касаційну скаргу було відхилено, а рішення судів нижчих інстанцій залишено в силі.

Оцінка Суду

Щодо пункту 1 статті 6 Конвенції.

Суд виснував, що пункт 1 статті 6 Конвенції застосовується у його цивільному аспекті, а не в кримінальному, оскільки провадження не стосувалося кримінального обвинувачення щодо пана Răcurar.

ЄСПЛ також зазначив, що розгляд цієї справи складався з кількох етапів, включно з адміністративною процедурою та судовим розглядом на кількох рівнях юрисдикції. Пан Răcurar надавав свої пояснення Комісії з перевірки майна в межах змагального провадження. Комісія відповіла на всі аргументи, наведені заявником,

і деякі з них разом із доказами, що були представлені для пояснення походження спірного майна, були прийняті Комісією. Це призвело до вирахування певної частини із загальної суми коштів, яка підлягала конфіскації

Висновки Комісії були переглянуті судами, які ґрунтували свої рішення на тлумаченні застосовного законодавства, що відповідало його загальному тлумаченню Конституційним Судом і Вищим Судом. Пан Рăсcurăr мав можливість ставити конкретні питання експертам, запропонувати експерта на власний вибір, коментувати висновки у звітах та реагувати на коментарі й твердження ANI. Окрім того, судові провадження, яке в принципі було відкритим для громадськості, проводилося у закритому судовому засіданні на прохання заявника захистити його приватність. Пізніше заявник оскаржив рішення у касаційному порядку та представив нові докази перед Вищим судом.

ЄСПЛ ще раніше постановив, що не є свавільним для цілей «цивільного» аспекту пункту 1 статті 6 Конвенції перекладання тягаря доказування на відповідачів у провадженнях щодо конфіскації *in rem* після того, як органи влади звернулися з обґрунтованою заявою (див., серед іншого, *Gogitidze and Others v. Georgia*, № 36862/05, § 122). Питання тягаря доказування розглядалося Комісією, яка пояснила, що він розподілявся між сторонами. Тобто ANI також мало довести свої висновки, про що свідчить той факт, що Комісія відрхувала суму, яка не була доведена ANI, із загальної суми, що підлягала конфіскації. Не було жодних сумнівів у тому, що відповідне національне законодавство (Закон № 115/1996 та Цивільний процесуальний кодекс Румунії) було чітким і зрозумілим.

Так, ЄСПЛ виснував, що пан Рăсcurăr мав достатньо можливостей для участі у провадженні, як у письмовій, так і в усній формі, був представлений адвокатом за власним вибором, а сам судовий розгляд не був свавільним і не порушував частину 1 статті 6 Конвенції.

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЄСПЛ повторив, що в попередніх справах, які стосувалися сумісності конфіскації без ухвалення обвинувального вироку із цивільно-правовим аспектом статті 6 Конвенції, була необхідність встановити, чи порушив такий спосіб застосування конфіскації основні принципи справедливої процедури, відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції. Так, необхідно було з'ясувати, чи надала така процедура в межах національної правової системи заявникам належну можливість представити свою справу в суді, стверджуючи (залежно від обставин) що захід був незаконним або свавільним і що суди діяли нерозумно.

Наголошуючи на тому, що тлумачення національного законодавства насамперед є прерогативою національних органів влади, ЄСПЛ дійшов висновку, що конфіскація майна пана Рăсcurăr мала чітку правову основу, а також переслідувала законну мету боротьби з корупцією та забезпечення доброчесності в діяльності державних службовців. Щодо пропорційності цього заходу, Суд підкреслив, що будь-

яке втручання у право на захист права власності може вважатися законним лише за умови, що воно оцінюється в межах змагального провадження з дотриманням принципу рівності сторін.

Заявник стверджував, що ця справа є подібною до справи *Dimitrovi v. Bulgaria* (№ 12655/09, 3 березня 2015 року), де Суд встановив, що конфіскація майна заявників була незаконною, оскільки відповідне законодавство не відповідало вимогам передбачуваності та не забезпечувало належного захисту заявників від свавілля, а також що спірний захід не переслідував жодної легітимної мети.

Однак ЄСПЛ зазначив, що у справі *Dimitrovi*: по-перше, правова база відрізнялася та була визнана Судом передбачуваною; по-друге, вилучення майна заявників не переслідувало жодної легітимної мети в інтересах суспільства; по-третє, Суд встановив, що заявники були зобов'язані довести «законне» походження доходів, і розкритикував відсутність чіткого визначення в національному [болгарському] законодавстві того, що вважалось таким доходом, а також суперечливу судову практику в цьому питанні та той факт, що великі періоди перевірки припали на період значних економічних змін у Болгарії та гіперінфляцію. Суд визнав, що така економічна ситуація «неминуче спричинила певну невизначеність і неточність».

Загалом, як підкреслив ЄСПЛ, ця справа явно відрізнялась від справи *Dimitrovi*. Окрім того, відповідне румунське законодавство (Закони № 115/1996 та № 176/2010) та діяльність ANI отримали схвалення від органів Ради Європи та Європейського Союзу за внесок у боротьбу Румунії з корупцією.

На думку ЄСПЛ, законодавство в цій справі не переслідувало мету запобігання незаконному набуттю майна внаслідок злочинної або адміністративної діяльності, а мало на меті забезпечення доброчесності державної служби шляхом належного заповнення та подання декларацій про майно і доходи. Заявнику не було пред'явлено жодного кримінального чи адміністративного обвинувачення, та не існувало правової презумпції, що його «непояснене» майно було отримано злочинним шляхом, так само як і органи влади не діяли на основі такої презумпції.

Також ЄСПЛ наголосив, що конфіскація в цій справі була обов'язковою санкцією, передбаченою законом. У таких випадках Суд досліджує, чи не застосовувалася конфіскація автоматично, без можливості для заявника оскаржити відповідне рішення та мати реальний шанс на успіх.

Суд укотре повторив, що перевірка майна заявника була розпочата через те, що він неправильно заповнив декларації про майно. Крім того, згідно із законом, захід конфіскації був можливим лише після встановлення у межах спеціальної процедури того, що існувала значна різниця між його доходами та майном. Цей захід був застосований на основі ретельного аналізу доказів, поданих до суду як заявником, так і ANI, у провадженні, яке Суд визнав таким, що відповідає гарантіям справедливого судового розгляду, і в якому заявнику було забезпечено повну участь на двох рівнях судової інстанції.

Оскільки Пан Рăcurar не дотримувався вимог законодавства щодо декларування майна, це викликало сумніви щодо законності набуття останнього. Проведення відповідало чітко встановленим правилам, і пан Рăcurar мав можливість висловити свою позицію. Водночас не існувало юридичної презумпції, що його «непояснене» майно було отримано злочинним шляхом. Особисті обставини заявника були повною мірою враховані. Окрім того, законодавство щодо розгляду таких справ передбачало індивідуальний підхід у кожному конкретному випадку.

Отже, ЄСПЛ встановив, що конфіскація була пропорційною до мети, яку вона переслідувала, і порушення права заявника на захист власності не було.

Висновок

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий судовий розгляд) та статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 24 червня 2025 року й набуло статусу остаточного 24 вересня 2025 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.